

FINNMARKSSYKEHUSET
FINNMÁRKKU BUOHCCIVIESSU

Å være i minoritet

Elisabeth Gerhardsen, psykologspesialist

Sámi našuvnnalaš gealboguovddáš - psykalaš dearvasvuodasuddjen ja gárrendilli,
SÁNAG.

Samisk Nasjonalt Kompetansesenter - psykisk helsevern og rus, SANKS.

Samer bosatt utenfor kjerneområdene

- Mange samer bosatt i områder der det er få andre samer, særlig merkbart i sør
- Økende antall samer bor i byer/tettbebygde strøk (nå ca 50%)
- Tromsø antatt størst samisk befolkning
- Samer flest bor IKKE i Oslo, har heller aldri gjort det
- I tillegg til kulturforskjeller også erfaringer knyttet til å være i minoritet

Å være en av få samer betyr oftere å

- sees som eksotisk – møtes med henrykt nysgjerrighet eller skepsis/fordommer
- også i møte med det offentlige..
- møtes med undring over at det finnes samer (til og med reindrift) i dette området
- møtes med forventning om at ikke er «ekte» same siden bor i by, eller ikke bor i Finnmark
- få kommentarer på utseende, høyde, dialekt
- måtte forklare og forsvare

Å måtte stå til regnskap

- Å avsløre at man er same fører fort til en voldsom utspørring:
- Hvorfor lar samene vidda bli helt nedbeitet?
- Bor dere i vanlige hus?
- Ta en joik da vel!
- Samer drikker mye?! Det er visst mye overgrep blant samer?
- Særlig vanskelig for barn og unge

Etnisk identitet, alltid i fare?

- **Identitet blir en prestasjon**
- Men du ser jo ikke samisk ut?
- Du snakker da ikke samisk?
- Du lever vel ikke som en same?
- Må jevnlig tåle å bli vurdert som «samisk nok» av både ikke-samer og (noen ganger) andre samer
- Svært truende for psykisk helse om du ikke har en trygg tilhørighet til egen gruppe.

Kan resultere i

- Vaktsomhet i møtet med andre
- Følelse av ensomhet
- Underkommunisering av egen bakgrunn
- Sosial tilbaketrekning, eller at man holder seg mest til sine egne
- Store individuelle variasjoner
- Ikke alle gjør seg noen av det
- Noen samiske ungdommer foretrekker norsk omgangskrets

Jeg tar på meg den norske kappa

- Opplevelse av fremmedgjorthet ovenfor det offentlige og hjelpeapparatet
- Underkommunisering av kulturell egenart i møte med norsk offentlighet
- Opplever å stadig måtte forklare
- Erfaringsmessig vansker med kommunikasjon utover rene språkvansker

Å være integrert betyr ikke å være lik

- Det er hjelperen som trenger å forstå klienten/brukeren, ikke den hjelpesøkende som trenger å forstå hjelperen.
- Jfr homofil som søker terapi – hens kjennskap til det heterofile samfunnet tar ikke bort behovet for at terapeuten vet (noe om) hvordan det er å være skeiv.

Når språket forvitrer

- Nedsatt allmenntilstand og demens kan gi fall i språkkompetanse
- Problemer med å uttrykke seg, særlig på språk som ikke er morsmålet.
- Mange eldre samer har samisk som morsmål.
- Risikerer å miste sitt norske språk som gamle

Hvis pleierne har mangelfull språkbeherskelse

- Blir ikke alltid gjenkjent som et språk, pleiere kan tro det er babling
- Kan føre til mangelfull pleie
- Kan oppfattes som dårligere enn er
- Manglende oppdagelse av viktige medisinske tilstander
- Føler seg respektløst behandlet

-
- ”Å snakke med senil demente betyr å snakke mye om det før i tia, om barndommen. Men det har vi ingen forutsetning for å gjøre når vi ikke kjenner til bakgrunnen, til kulturen... Vi forstår ikke hva de vil eller hva de prater om”
 - (Intervju med helsearbeider i sørsamisk område, **Hedlund & Moe 2000**)

Helsestasjonen

- Språktesting blir ikke alltid gjennomført på barnets morsmål
- Får innflytelse på:
- Bedømmelse av utviklingsnivå
- Betydning for å fange opp skjevutvikling
- Bevis for opprinnelig fungering ved skader

Litteratur

- Hedlund, M & Moe, M. 2000: "De forstår ikke hva som er viktig for oss"
Helsetjenester og sørsamer.
Nordtrøndelagsforskning. Steinkjer